

Aygün İlqar qızı Cəfərova
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

FƏAL TƏLİM METODLARINDAN İSTİFADƏ TARİXİNİN TƏLİMİ KEYFİYYƏTİNİ YÜKSƏLDƏN VASİTƏ KİMİ

Айгун Ильгар qızı Джəфəрəвə
Азербайджанский Государственный Педагогический Университет

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ПРЕПОДАВАНИЯ ИСТОРИИ

Aygün İlqar Jəfərova
Azerbaijan State Pedagogical University

USE OF ACTIVE LEARNING METHODS TO IMPROVE THE QUALITY OF TEACHING IN HISTORY TEACHING

Xülasə: Məqalədə mövzunun aktuallığı əsaslandırılıb. Problemin işlənmə səviyyəsinə münasibət bildiri. Tarixin tədrisində təlim keyfiyyətinin yüksəldilməsində fəal təlim metodlarından istifadə.

Açar sözlər: məktəb, fəal dərs mərhələləri, təlim metodları

Резюме: В статье обоснована актуальность темы. Выражено отношение к уровню обработки проблем. Автором отмечается, что использование активных методов обучения являются важными для повышения качества при преподавании истории.

Ключевые слова: школа, этапы активного урока, методы обучения

Summary: The actuality of the topic has been substantiated in the article. The using level of the problem has been taken attitude. Use of active learning methods to improve the quality of teaching in history teaching.

Key words: school, active lesson stages, teaching method

Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəblərində fəal (interaktiv) təlimin tətbiq edilməsi təhsil islahatının əsas məqsədlərindən biridir. Fəal (interaktiv) təlim metodunun tədris prosesinə daxil edilməsi şagirdlərin passivliyini aradan qaldırılmasına, onlarda təfəkkürün inkişafına, yaradıcılığın formalaşmasına və təlim keyfiyyətinin yüksəldilməsinə şərait yaradır.

Dünya təcrübəsi göstərir ki, fəal (interaktiv) təlim metodu dərsin keyfiyyətini artırmaq məqsədi ilə güclü vasitə ola bilər. Bu metod şagirdlər üçün dərsi çox maraqlı və cəlbədicidir. Fəal (interaktiv) təlim həm məzmunun öyrənilməsinin, həm də tətbiqinin səmərəliliyini artırır və şagirdlərin dərketmə fəaliyyətini daha da fəallaşdırır. Son illərdə respublikamızda fəal dərslərin hazırlanması, planlaşdırılması və onla-

rın həyata keçirilməsi üçün vacib olan təcrübə toplanmış, müəllimlərdə əsas bilik, bacarıq və vərdişlər formalaşmışdır.

Fəal (interaktiv) təlimin tətbiq edilməsi məktəbdə şəraitə dəyişərək şagirdlərin özünə inamını artırır, şəxsiyyətlərarası münasibətləri yaxşılaşdırır, məktəbə və oxumağa olan münasibəti daha müsbət edir, biliklərə müstəqil yiyələnmək və yenilərinə əldə etmək, onlardan həyat məqsədlərinə çatmaq üçün istifadə etmək vərdişlərini formalaşdırır, təlimin keyfiyyətini xeyli artırır. Bunun aşağıdakı səbəblərini göstərmək olar:

1. Şagirdlərdə idrak fəaliyyəti və təlim motivasiyası yaradılmışdır.

2. Təfəkkürə əsaslanaraq biliklərin müstəqil, məhsuldar və yaradıcı şəkildə əldə edilməsi və mənimsənilməsi prosesi (1, s. 40)

Fəal (interaktiv) təlimi həyata keçirən çoxlu sayda müxtəlif metodlar vardır. Hər bir metodun da öz texnikaları mövcuddur. Təlimin keyfiyyətini artırmaq üçün metodlardan düzgün və səmərəli istifadə çox vacibdir. Müəllim metodun seçimini edərkən texnikanın əsas xüsusiyyətlərini diqqətlə öyrənməli və dərsin məqsədlərinə uyğun seçməlidir. Interaktiv təlim metod və texnikaları mahiyyətinə görə bir neçə yera qruplaşdırıla bilər" (2, s. 439). Bu qrupları aşağıdakı kimi təsnif etmək olar:

1. "Beyin həmləsi" metodları: hücum, BIBÖ, aukسیون, klaster, suallar, anlayışların çıxarılması, söz assosiasiyaları, insert. 2. Müzakirə metodları: müzakirə, diskussiya, debatlar, müzakirə xaritaları, Sokrat üsulu, akvarium. 3. Rollu oyunlar metodları: rollu oyun, modeləşdirmə, səhnələşdirmə. 4. Prezentasiya metodları: təqdimatlar, esse. 5. Tədqiqatın aparılması metodları: problemnin həlli, klublaşdırma, konkret hadisənin araşdırılması, Venn diaqramı, layihələrin hazırlanması, sorğu vərəqləri və müsahibələr, qararlar ağacı, ideyalar xalısı, refleksiya. 6. Təşkilati metodlar: ziqzaq, karusel.

1. Beyin həmləsi (Əqli hücum) - Üsulun tətbiqində əsas məqsəd şagirdlərdə məntiqi təfəkkürü inkişaf etdirmək, özünə inam hissini stimullaşdırmaq, müstəqil düşüncəni inkişaf etdirməkdir. Əqli hücum şagirdlərin yeni mövzu üzrə biliklərinin sürətlə üzə çıxarmağa, onlarda müzakirə olunan məsələyə maraq oyatmağa imkan verir. Şagirdlər vaxt itirmədən problemlə bağlı yığcam şəkildə müxtəlif ideyalar, təkliflər irəli sürürlər. Söyülən bütün mülahizələr heç bir şərh verilmədən, tənqidi münasibət bildirilmədən ləvhədə qeyd olunur. Sonra təhlil, müzakirə mərhələsi gəlir.

2. BIBÖ - Üsulun tətbiqində əsas məqsəd şagirdlərin əvvəlki biliyi, təcrübəsi ilə yeni biliklər arasında əlaqə yaratmağa imkan verir, mövzu, problem barədə düşünməsinin təminidir. Müəllim ləvhədə 3 sütundan ibarət cədvəl qurur və aşağıdakı bölmələri qeyd edir: "Nəyi bilirik", "Nəyi bilmək istəyirik", "Nə öyrəndik və hələ nələri öyrənməliyik". Şagirdlərin qeydləri dinlənilir, məqsədəuyğun sayılan cavablar müvafiq sütunda qeyd edilir.

3. Klaster (Şəxələndirmə) - Üsulun tətbiqində əsas məqsəd şagirdlərin lüğət tərkibini zənginləşdirmək, biliklərinin sistemləşdirmək, sərbast düşünmək kimi xüsusiyyətlərə yiyələnməsinin təmin etməkdir. Müəllim tərəfindən ləvhədə və ya iş vərəqlərində dairə çəkilir və onun mərkəzində yazılmış anlayış ilə bağlı söz və ya ifadələr söyləmək şagirdlərə tapşırılır. Mərkəzdə yazılmış anlayışdan başlayaraq hər növbəti söz onunla əlaqəli sözlə xətlərlə birləşdirilir. Vaxt bitənə qədər mümkün qədər çox fikir yazmaq və onları əlaqələndirmək tövsiyə olunur. Vaxt bitəndən sonra alınan klaster müzakirə edilir və ümumiləşdirmə aparılır". (3, s. 43)

4. Venn diaqramı - Bu üsulun köməyi ilə şagird əşya və ya hadisələri müqayisə etmək, onların oxşar və fərqli cəhətlərini müəyyənləşdirmək, biliklərinin əlaqələnməsi kimi xüsusiyyətlərə yiyələnməsi olur. Müqayisə olunacaq əşya və hadisələr müəyyənləşdirilir. Kəşifən dairələr çəkilir, 1 və III dairədə müqayisə oluna- cək obyektlər qeyd olunur. Şagirdlər təlimatlandırlır. Müqayisə olunan obyektlər təsvir edilir.

5. Karusel - Bu üsulun köməyi ilə şagirdin məntiqi, tənqidi, müstəqil düşüncəni, fərd və qrup məsuliyyətini inkişaf etdirilir. Dərsdən əvvəl iri ağ kağızlarda mövzuya aid suallar yazılır. Müəllim qruplara müxtəlif sual yazılmış bir kağız verir. Qrup üzvləri sualı oxuyur və bir cavab yazır. Kağızlar saat əqrəbə istiqamətində müəllimin köməkliliyi ilə qruplara ötürülür. "Karusel" kimi kağızlar bütün digər qruplardan keçərək, axırda öz qrupuna qaydırılır. Müəllim bu kağızları yazı ləvhəsinə yapışdırır və bütün sinif cavabları müzakirə edir.

6. Söz assosiasiyaları. Bu üsulun tətbiqində əsas məqsəd şagirdin mövzu haqqında bildiklərini aydınlaşdırmaq, yeni öyrəndiklərini əşkara çıxarmaq mümkündür. Bu üsuldan istifadə edilərkən öyrəniləcək mövzuya aid əsas söz ləvhəyə yazılır. Şagirdlər həmin söz ilə bağlı ilk xatırladıkları fikirləri söyləyir və bəzi fikirlər müəllim tərəfindən ləvhəyə yazılır. Mövzu ilə bağlı olan sözlər deyilan fikirlərin arasından seçilir və əlaqələndirilir, onlardan anlayış və yaxud ideya çıxarılır. Bu anlayış əsasında yeni materialın öyrənilməsinə başlanılır.

7. Layihələrin hazırlanması - Üsul şagirdin tədqiqat vərdişlərinin, biliklərə müstəqil yit-

yənlənmə bacarıqlarının formalaşmasında mühüm rol oynayır, onlara müstəqil şəkildə öz fəaliyyət proqramlarını qurmağa, habelə öz vaxtını və işini qrafik üzrə planlaşdırmağa kömək edir. Layihələr hazırlayarkən müəllim mövzu və ya problemi müəyyən edir və sifə bunlardan birini seçmək imkanı verir. Şagirdlər öz layihələrini təqdim etməzdən əvvəl uzun müddət onun üzərində işləyirlər. Müəllim və şagirdlər birlikdə layihə üzərində işin başlama və başa çatma müddətini, istifadə olunacaq əyani vasitələri, bunları əldə etmək yollarını, iş formalarını müəyyən edirlər. İş prosesində müəllim suallara cavab verir və ya yol göstərə bilər" (4, s. 91).

Ədəbiyyat:

1. Veysova Z. Fəal/interaktiv təlim müəllimlər üçün vəsait. Bakı, 2007.
2. Əmirov M. Tam orta məktəbdə tarixin fəal-interaktiv təlimi metodikası. Bakı, 2014.
3. Qəhrəmanov A. Milli kurikulum. Bakı, 2012.

E-mail: aygun.ceferova96@mail.ru

Rəyçilər: *ped. ü. fəls. dok. T. İsayeva,*
tarix ü. fəls. dok. Q. Bəşirov

Redaksiyaya daxil olub: 17.12.2018